

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Факультет початкової освіти та фізичної культури
Кафедра природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій

Україна в просторі часу: глосарій історичних культурно-мистецьких термінів



Упорядник: Галина ГОЛЯ, викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

УДК 930(477):008(03)

Україна в просторі часу : глосарій історичних та культурно-мистецьких термінів / уклад. Галина Голя. Луцьк, 2025. 83 с.

Рецензенти:

Віра Семещук – кандидат історичних наук, доцент, методист навчально-методичного кабінету Відокремленого структурного підрозділу «Дубенський педагогічний фаховий коледж» РДГУ

Тетяна Бортнюк – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Розглянуто на засіданні кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій
Протокол № 7 від 30.04.2025

Схвалено до друку вченою радою факультету початкової освіти та фізичної
культури КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Протокол № 12 від 21.05.2025

Посібник «Україна в просторі часу : глосарій історичних та культурно-мистецьких термінів» призначений для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і спрямований на поглиблення знань, отриманих під час лекційного курсу та удосконаленню практичних умінь, що формуються під час семінарських занять. Посібник містить систематизований перелік ключових термінів, що відображають основні етапи та процеси історії та культури України. До глосарію включено базові поняття політичного, соціального, правового та культурно-мистецького характеру, історичні назви українських земель, а також найважливіші державні та правові документи, що відіграли вирішальну роль у формуванні української державності та культури.

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	4
ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ	5-21
Княжа доба. Київська Русь.....	5
Галицько – Волинське князівство.....	6
Литовсько-Руська держава. Річ Посполита.....	6
Гетьманщина.....	8
Україна у складі іноземних держав.....	12
На шляху до незалежності.....	13
Універсали Центральної Ради.....	14
Україна на сучасному етапі.....	18
ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.....	22-23
ІСТОРИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ.....	24-63
Київська русь. Галицько-волинська держава.....	24
Литовсько-руська держава. Козацька доба.....	32
Гетьманщина. Запорізька Січ. Слобідська Україна.....	37
Україна в складі іноземних держав (друга половина XVIст.- 1914р.).....	40
Україна в Першій світовій війні.....	46
Українська революція	47
Українські землі у 1921-1939 рр.....	49
Україна під час другої світової війни (1939-1945рр.).....	52
Україна у 1945р. - початок ХХІ ст.....	54
Україна у сучасних умовах.....	59
КУЛЬТОРОЛОГІЧНА ТА МИСТЕЦЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ.....	64-81

Вступ

Сучасний світ характеризується швидкими змінами, глобалізаційними процесами й інформаційними викликами. У цьому контексті знання власної історії допомагає не загубитися серед численних культурних впливів, формує здатність критично осмислювати минуле й робити висновки для майбутнього. Події, які відбуваються у нашій державі, – війна за незалежність, боротьба за свободу, збереження національної гідності – роблять вивчення минулого не лише актуальним, а й життєво необхідним. Культура ж, у своїй багатогранності – від народних традицій до сучасного мистецтва, – виступає містком між поколіннями, засобом збереження духовних цінностей і національного обличчя українського народу.

Посібник «Україна в просторі часу: глосарій історичних та культурно-мистецьких термінів» покликаний стати надійним орієнтиром у складному й багатовимірному світі української історії. Державотворчі процеси на українських землях формувалися під впливом геополітичних обставин, взаємодії різних культур, боротьби за автономію та незалежність, а також тривалого розвитку власних правових, адміністративних і військових традицій. Щоб глибоко зрозуміти ці процеси, необхідно володіти системою понять, яка точно відображає зміст історичних явищ, документів та інституцій. Цей глосарій створений для того, щоб у доступній, впорядкованій та науково коректній формі надати читачеві пояснення ключових термінів, що використовуються в історичних дослідженнях української державності. До нього включено поняття, які розкривають структуру влади у різні епохи, політичні та соціальні процеси, назви територій та адміністративних одиниць, а також визначні документи, що стали правовими та ідеологічними орієнтирами українського державотворення – від давньокиївських часів до сучасності.

Особливу увагу приділено історичним назвам українських земель, оскільки вони не лише окреслюють географічний простір, а й відображають зміни у політичній структурі регіону, впливи різних держав і народів. Також значний розділ присвячений аналізу засадничих документів – грамот, універсалів, конституційних актів, угод, які в різні періоди слугували юридичною основою влади та визначали напрями розвитку української державності.

Посібник спрямований на те, щоб полегшити роботу студентів, викладачів, дослідників, а також усіх, хто прагне краще зорієнтуватися в історичних процесах і термінах. Глосарій може використовуватися як довідковий інструмент, як допоміжний матеріал до навчальних курсів або як основа для самостійного вивчення.